

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 560

מסכת סנהדרין ב' - ח'

בס"ד, ל' שבט תש"ע

השבוע בגליון

- פרשת מיאונה של סולקא,
- גיסתו של רבי יעקב פולק
- תשובת חכמי ישראל לצוררי היהודים

- האם יש לתת גט בפני בית דין בלבד?
- גבולות ירושלים ההיסטורית
- ה"עיר העתיקה", אינה עתיקה כל כך

דבר העורך

סיפורו של שיעור

יהודי משועי הארץ נכנס לדירתו החדשה, הממוקמת בפרייקט חווילות יוקרתית על חוף ימה של תל אביב. האיש שאינו נמנה על שדרות הציבור הדתי, פנה לאחד מידידיו וביקש ממנו לדאוג לכך שבביתו יותקנו מזוזות מן הסוג הטוב ביותר. ימים מספר לאחר מכן, עמד ראש בית מדרשנו, הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, בחווילה המפוארת כדי לקיים מצווה חשובה זו של קביעת מזוזה במעונה של המשפחה היקרה אשר השכילה לדור לצד מזוזה מהודרת.

עם סיום קביעת המזוזה הסבה ספרייה עצומת ממדים את תשומת ליבו של הרב קובלסקי. ספרים רבים, הדורים ויפים, בעלי כריכה בוהקת ועליהם מוטבעות אותיות זהב וכסף מסוגים שונים, מסודרים היו למופת על מדפים עשויים עץ משובח.

רוב הספרים כתובים בשפות זרות, מספר הרב קובלסקי, שביקש לשלף לעצמו ספר ולעיין בו מעט לפני צאתו את הבית. לבסוף, צדה עיניו סדרת ספרים עבים, גבוהים, בעלי כריכה מהוהה, שניצבו על מדף גבוה. כששאלתי את בעל הבית למהותם של ספרים אלו, התמלאו עיניו דוק של התרגשות והוא הפטיר: "ספרים אלו, הם תלמוד בבלי של אבי מנחתו עדן, שיהודי תלמיד חכם והוגה בספרי התלמוד והמפרשים היה". עוד הוא מוחה דמעה מעיניו, נטל הרב קובלסקי כרך אחד לידי, מסכת ברכות, והחל מדפדף בו. הנה, סוגיה יפה ומרתקת שנלמדה במסגרת שיעורי הדף היומי ואשר הלומדים מצאו בה טעם רב ועניין, והנה אמרה של אחד האמוראים שנשאה לה כנפיים והפכה למשפט הנגהה בפי כל, ובסוף המסכת, כמו בסוף כל מסכת, מודפס קדיש מיוחד הנאמר להגל סיום בלבד. בעל הבית, שעמד בעשור השביעי לחייו, שלף מטפחתו משי צחורה מכיס מקטורנו, התיישב על כורסה פנויה וסיפר: "אני מתרגש מאד. כעת אני נזכר שבימי ילדותי אבי למד איתי את מסכתות בבא קמא, <<

דף ב/א דיני ממונות בשלשה

האם יש לתת גט בפני בית דין בלבד?

השבוע סיימו לומדי הדף היומי את מסכת בבא בתרא והחלו בלימוד מסכת סנהדרין. בהזדמנות זו מצאנו לנכון להתייחס לנושא חשוב, החבוי הן בתחילת מסכת סנהדרין והן בסופה של מסכת בבא בתרא.

אחד הדברים המובהקים המשתייכים בתודעתנו ישירות לבית דין הוא גירושין. למרבה הפלא הנחה זו אינה מוסכמת בין הפוסקים! הראשון שדן בהרחבה בשאלת יסוד זו הוא רבה של פראג, בעל "נודע ביהודה" (שו"ת "נודע ביהודה" תנינא אהע"ז ס"י ק"ד), שנשאל מה דינו של גט אשר סודר על ידי רב מסויים שצירף אליו את חתנו ואדם נוסף כבית דין. מאחר שחתנו הוא קרובו - בית דין אין כאן, ויש לברר אם הגט כשר למרות שלא ניתן במעמד בית דין. הפוסקים מציינים כי לא נזכר במפורש אף לא במקום אחד, שיש לגרש בפני בית דין. אלא שמדברי בעל "אור זרוע" (הובא בשו"ת "תרומת הדשן" ח"א ס"י רמ"ח) עולה, כי יש לקיים את הגירושין במעמד בית דין. לפיכך, הוחל בחיפוש נוקב בתלמוד אחר ראיות לכאן ולכאן.

במסכת בבא בתרא (דף קע"ד) מובאים דברי אב"י לרבא: "אטו כל דמגרש - בבי דינא מגרש?" כלומר: וכי כל אדם מגרש את אשתו בבית דין? מוכח, לכאורה, כי אין צורך בבית דין. אלא שכאשר הודפס בשולי הגמרא פירושו של רבינו גרשום, התברר כי הוא כותב: "אטו כל דמגרש בבי דינא רבא [חשוב] מגרש, אפילו לפני בית דין הדיוט יכול לגרש".

מאיך גיסא נאמר (ב"ב קע"א), כי גט שאין עדים חתומים בו - כשר, ובלבד שניתן לאשה בפני עדים. לכאורה, טוען בעל "נודע ביהודה", אם יש צורך לתת את הגט בפני בית דין, מדוע לא צוין פרט חשוב זה? הרי לנו שאין צורך בבית דין למתן גט לאשה.

אולם מדברי רש"י בתחילת מסכת סנהדרין מוכיח ה"נודע ביהודה" כי לגירושין אשה יש צורך בבית דין. משנתנו מונה את ההליכים המקבלים תוקף אם נעשו במעמד בית דין בלבד, כגון, דיני ממונות, חליצה ומיאון. רש"י מנמק את הצורך במיאון בפני בית דין בלבד, משום "דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון". כלומר: תקנת חכמים שקטנה שנישאה על ידי אחיה יכולה למאן בבעלה ולהפרד ממנו ללא גט, נעשתה כעין דיני התורה, ולפיכך יש צורך במיאונה בפני שלושה. מכך הסיק ה"נודע ביהודה", כי הגט, שהוא מדין תורה, צריך להנתן בפני בית דין, ומשום כך תקנו רבנן שגם המיאון, שהוא מדרבנן, יעשה בפני בית דין. הרי לנו, שיש צורך בנתנת הגט בפני בית דין (ע"ע שו"ת "בית הלוי" סוף ח"א ובמהר"ם שיף, רש"ש והגהות ר"א חבר בסוף ש"ס, וכן הגהות "חתם סופר" לנו"ב בסוף הספר, שביאר בכוונת רש"י כעין דאורייתא, לגבי החליצה שצריכה ב"ד, עיי"ש).

עילוי נשמת

מרת **סימה (מיסה) עטיה** ע"ה

בת ר' עמוס ואסתר ז"ל
נלב"ע ט"ו בשבט תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

גב' **דבורה זליכוב** ע"ה
ב"ר מרדכי ראובן הלוי פסל ז"ל
נלב"ע ר"ח אדר ב' תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידינו הר"ר **שמחה רשף**
ומשפחתו שיחיו, **משפחת זליכוב** שיחיו - ת"א
משפחת פרי שיחיו - ניו יורק

עילוי נשמת

הר"ר **שמואל יצחק הלוי גרוס** ז"ל

ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע ה' באדר ב' תשס"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנו ידידנו
ר' **שלום יקותיאל יהודה גרוס** שיחיל

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **אברהם נח ליפסקר** ז"ל ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' באדר תשנ"ח

א"מ מרת **שרה ליפסקר** ע"ה ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

נר ה'

נשמת אדם

ברם, יש המנסים להוכיח מדברי משנתנו להיפך, שאין צורך בנתינת הגט בפני בית דין, שהיה משנה זו המונה את כל המעשים הזקוקים לבית דין אינה מציינת נתינת גט. אולם ה"נודע ביהודה" דוחה ראייה זו, משום שאף לדעת הסוברים שיש צורך בבית דין, אין זאת, אלא מפני דיני הממונות שבענייני האישות והגירושין, וכבר אמרה המשנה בתחילה "דיני ממונות בשלושה"...

הלכה למעשה הורה ה"נודע ביהודה" לשואליו לערוך מעשה גירושין נוסף, מאחר שחשש לדעות הסוברים שיש צורך בנתינת הגט לפני בית דין. אך הכרעת רוב האחרונים היא שאין צורך בבית דין לגירוש אישה (ראה גם באריכות ב"פתחי תשובה" סי' קנ"ד סדר הגט ס"ק ח' ו"שדי חמד" מערכת גט סי' א').

דף ב/א אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד
גבולות ירושלים ההיסטורית

כידוע, התקדשה ארץ ישראל בקדושה מיוחדת וקיום מצוות רבות מותנה בשהייה בארץ ישראל בלבד, ובקדושה נוספת התקדשה העיר ירושלים (כלים פ"א משנה ח').

במשנתנו מבואר כי על פי הסכמתם של שבעים ואחד דיניי הסנהדרין אפשר לספח שטחים לעיר הקודש. המשנה (שבועות ז/א) מוסיפה, כי בנוסף להסכמת הסנהדרין הגדולה יש גם צורך בהסכמת המלך, הנביא ובשאלת האורים ותומים. על פי הידוע על קורות ימיה של עיר הנצח, פעם אחת בלבד הגדילו את שטחה. לדעת חוקרים מסויימים, ביניהם הגאון רבי יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי זצ"ל ("עיר הקודש והמקדש" ח"ב פ"ה), הדבר נעשה בימי חזקיהו המלך.

מדברי אבא שאול אנו למדים, כי בירושלים ההיסטורית היו שני סוגי קדושות וכדבריו (תוספתא מסכת סנהדרין פ"ג הל' ד'): "שתי בצעין היה בירושלם - התחתונה והעליונה. התחתונה נתקדשה בכל אילו, והעליונה לא קידשוה אלא כשעלו בני הגולה, שלא במלך, שלא באורים, שלא בתומים" [בצע - מקום קיבוץ מים, והכוונה לכל סביבות אותו מקום].

שאלת מקום המצאה של ה"בצע התחתונה" הנזכרת, העסיקה רבים, גם חוקרים מבני ברית ושאנים מבני ברית, מן הפן ההיסטורי - ארכיאולוגי, וגם להבדיל - רבנים ויושבי על מדין. שכן, חשיבות הלכתית ראשונה במעלה ישנה לידיעת גבולות ירושלים הקדושה, מאחר שגם כיום ישנן הלכות אחדות הנוגעות בגבולותיה בלבד. די אם נזכיר מתוכן את ההלכות הבאות: א. אין פודים מעשר שני בירושלים. ב. אין מעבירים עצמות אדם בירושלים (רמב"ם פרק ז' מהלכות בית הבחירה הלכה י"ד ומקורו באבות דרבי נתן פרק ל"ח). ג. אין קוברים מתים בירושלים (רמב"ם שם ומקורו באדר"ג שם), ולדעת חלק מהפוסקים דין זה נוהג גם כיום (עיר הקודש והמקדש ח"ג פרק י"ג, ודלא כ"פאת השלחן" סי' כ"ג ועיי"ש שדן לעניין קברי משפחת סמבוסקי שבמזרח דרום הר ציון). ד. אין מלינים את המת בירושלים (ב"ק פב/ב) ונוהג גם בזמן הזה ("פאת השולחן" פ"ג ס"ק כ"ג, "עיר הקודש והמקדש" ח"ג פרק י"ד, ודלא כרדב"ז שו"ת ח"ב סי' תרל"ג).

אין בידינו ידיעות מוצקות על גבולות העיר. כל העוסקים בנושא מסתמכים על חפירות ארכיאולוגיות, אשר בהן נחשפו שרידי חומות עתיקות, שגילן נקבע לפי החרסים שנמצאו בסמוך אליהן, או לפי גיל אבני החומה. טבעי, איפוא, כי רבו הדעות בנושא זה, ובמסגרת מצומצמת זו נתמקד בדעתו של הגרי"מ טיקוצ'ינסקי זצ"ל בספרו "עיר הקודש והמקדש".

"העיר העתיקה", אינה עתיקה כל כך: על כל החוקרים מוסכם, כי ירושלים, שנתקדשה לראשונה על ידי דוד המלך ושלמה בנו, אשר גם בנו את חומתה (מלכים א' ט/טו דברי הימים א' פרק י"א), אינה במקום שאנו מגדירים כיום "העיר העתיקה". העיר העתיקה של ימינו משתרעת החל מהר הבית וצפונה. לעומת זאת, בזמן דוד המלך, ירושלים נבנתה בדרומו של הר הבית. לפיכך, חלקים נרחבים הנמצאים מדרום לחומת העיר העתיקה, קדושים בקדושת ירושלים.

בין השנים תרנ"ד-תרנ"ז, חשפו החוקרים חומה הרחק מחומות העיר העתיקה, שגילה מצביע על כך שהיא נבנתה בתקופת בית ראשון. אם כנים הם הדברים, הרי שבריכות השילוח ואל חמרה, רחובות מעלות עיר דוד, ואדי חילוה, מלכי צדק ומעלה השלום קדושים בקדושת ירושלים. כמו כן, התגלתה חומה עתיקה במזרח העיר העתיקה, במרחק של 16 מטר ממנה. לפיכך, יש המשערים, כי קדושת ירושלים משתרעת על פני ששה עשר מטרים מחוץ לחומת העיר העתיקה, מצד מזרח. והיכן הוא ה"בצע התחתון" שהתווסף לירושלים על ידי חזקיהו המלך? לדעת הגרי"מ טיקוצ'ינסקי, הוא ממוקם בצפונה של ירושלים ההיסטורית, עד החומה הצפונית של העיר העתיקה כיום. לדבריו, העיר העתיקה כולה קדושה בקדושת ירושלים.

ברם, יש המערערים (ראה אנציקלופדיה תלמודית כרך כ"ה נספח לערך ירושלים, טור תש"ז הערה 406) על הנחה זו, לנוכח קברים אחדים מימי בית שני שהתגלו בעיר העתיקה אחרי פטירתו של הגרי"מ טיקוצ'ינסקי זצ"ל. מאחר שאין קוברים את המת בירושלים, מוכח, לכאורה, שאין העיר העתיקה של היום קדושה בקדושת ירושלים. אמנם, מן הראוי לציין, כי יתכן שקברים אלו נכרו שלא כדין (עיי"ש הערה 32).

עד כה עסקנו בגבולות ירושלים הקדושה מדין תורה. ברם, לדעת המהרי"ט (ח"ב י"ד סי' ל"ז), מדרבנן יש לנהוג בקדושה גם ב"בצע העליון" שהתווסף לירושלים שלא על ידי אורים ותומים. לדעתו, איפוא, קדושת ירושלים משתרעת עד מקום החומה השלישית במערב ירושלים המגיע עד עמק ג'ורת-איל-ענב.

בבא מציעא ומסכת סנהדרין. אח... ליבי הומה עלי מידי דברי בו, באבי זכרונו לברכה.
 "נו, נוי", הציע הרב קובלסקי, "אנחנו במסגרת הדף היומי לומדים כיום את מסכת סנהדרין, אפשר להמשיך ללמוד כיום ולהביא עדנה לכרכים אלו של אביך המנוח..."

בעל הבית התרגש עד עמקי נשמתו. "משכך הצעת, שב גם אתה הרב קובלסקי, אספר לך משהוא אישי.
כפי שאתה רואה ומבין, דרכי אינה תואמת לדרכו של אבי. הוא, שאדם פיקח מאד היה, הבחין כבר בצעירותי לאן נושבת רוחי, אך בהכמתו הרבה, אחר שהכיר את טבעי, לא פצה מעולם את פיו. תמיד, בכל עת ששהיית בחברתו, אפך אותי באהבה ובחום עד אין קץ.
לעולם לא אשכח, כיצד פעם אחת, בפקחות רבה הוא החדיר בי מסר חד וחרוף שחילחל לעמקי נשמתו, חדר לעצמותי והפך לחלק מישותי, וכל זאת בתבונה ובחכמה מבלי לפגוע בי חלילה.
ערב שבת היה זה, בעיירת מולדתי, עיירה קטנה שבמדינת מולדביה. פסעתי עם אבי לכיוון בית הכנסת בשבילי העיירה אשר יהודים וגויים שימשו בה בעירובייה. לפתע נתקלנו במחזה מוכר, גוי, עב-כרס, מוטל על הארץ, בקבוק ריק מושלך קרבתו, וריח עז של שכרות וצחנה נודף ממנו. הוא, הגוי השיכור, ישן שנת ישרים קולנית, ניכר היה עליו כי טוב לו...

אבי, הניד בראשו לעבר השיכור ופלט לעברי: "אח... בני יקירי, אני כל כך מקנא בך!"
חידדתי את אזני כאפרכסת, האם אבי אציל הנפש והמידות אכן אמר את ששמעת?
"כן", אמר אבי נחרצות. "אני מאד מקנא בו, בשיכור! הוא מתנהג בדיוק כפי שנהג אביו אשר חיקה את סבו שלמד זאת מאביו סבו אשר ספג תרבות זו בחיק סב הסב...
ואילו, אני", הצביע אבי על עצמו, "כלום הגעתי לדרגתו של אבי הצדיק? לסבי? לדורות הקודמים?" אמר ולא יסף.
לקח מופלא ביקש אבי ללמדני בדרך מוסווית זו בלא לפגוע בי.

מאז חלפו שנות דור. איני יכול לתאר את הצביטה שחשתי בלבי בעת שאבי המנוח אמר את דבריו על הגוי השיכור. הבנתי בדיוק מה הוא מתכוון. כעת, כאשר הצעת לי להקים שיעור בתלמוד הבבלי, בכרכים הללו שכה יקרים לי, צמרמורת של התרגשות חולפת בגבי כאשר אני מהרהר ביני לביני מה חושב אבי זכרונו לברכה ברגע נאלץ זה".

המעוניין לזכות את הרבים
 בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
 שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
 מוזמן לפנות למערכת מהדור הדף היומי,
 ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
 תכתובנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ג/א שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו בית דין חצוף

בית דין חצוף

בסוגייתנו מבואר כי שניים שדנו נקראים בית דין חצוף.
"חצוף" הוא אדם שאינו חושש מה יאמרו עליו, ועל כן הוא מעיז פניו באחר. אדם זה אינו חש לכבודו העצמי, ודין זה תכונה חיובית.
כאשר שלוש דיינים יושבים בדון, היוצא חייב לא יידע לעולם מי נטה לחיבו ומי נטה לזכותו, שהרי יתכן, ששניים מהם בלבד חייבוהו והשלישי זיכהו. לעולם לא יוכל החייב לדעת מיהו שלישי זה, שהרי אסור לגלות זאת לבעלי הדין (לקמן כט/א).

דף ב/א החליצה ומיאונן בשלשה

פרשת מיאונה של סולקא, גיסתו של רבי יעקב פולק

חז"ל תיקנו שיתומה מאביה יכולה למאן בבעלה כל זמן שלא גדלה תחתיו, ובכך פוקעים קידושיה ללא צורך סי קנ"ה). קטנה זו יכולה למאן בבעלה כל זמן שלא גדלה תחתיו, ובכך פוקעים קידושיה ללא צורך בגט. במשנתנו מבואר, כי עליה למאן בפני בית דין של שלושה דיינים. המיאון מקיף סוגיות רבות בש"ס וסימן בן כ"ב סעיפים ב"שולחן ערוך" (אהע"ז סי קנ"ה).

בזמנינו אין נוהגים להשיא בנות קטנות כפי שהיה נהוג בעבר, למעט יהודי תימן שנהגו כן בארץ מגוריהם, כדי להצילן מגזירות שונות. לעומת זאת, עד לפני כחמש מאות שנה, עדיין עסקו הפוסקים בשאלות הקשורות בנישואין כאלו, ובראשן - בשאלת המיאון עצמו. לפני כשש מאות שנה חי ופעל באשכנז רבי מנחם ממירזבורק, בעל "מעיל צדק", אשר נקרא ר' מנחם מ"צ, או ר' מנחם המעילי, על שם ספרו. לפי עדות המהרש"ל (י"ם של שלמה" יבמות פרק י"ג דין י"ז), רבי מנחם "איזן ותיקן כמה גדרים וסייגים לתורה, והיה מומחה וגדול בתורה ונתפשטו תקנותיו וגזירותיו בכל ארץ אשכנז".

אחת מתקנותיו היתה לבטל את המיאון - אין אשה יוצאת מבעלה אלא בגט. זאת, כדי שלא יאמרו הבריות שאשת איש יוצאת בעל כרחו של בעלה בלא גט, ומתוך כך יבואו להקל בחומרת האיסור. זאת, ועוד: יש לחשוש שמא היא תמאן בפני אנשים שאינם תלמידי חכמים והם לא ישימו לב לבדוק אם אכן היא קטנה בזמן המיאון ומותר לה למאן.

לפני למעלה מ-500 שנה, בשנת רנ"ב, נתקדשה יתומה קטנה בשם סולקא, על ידי אחיה ואמה, לתלמיד חכם בשם רבי דוד צענער. לאחר זמן מה ביקשה הקטנה להיפרד הימנו, ומאחר שהחתן סרב לגרשה בגט, לימדה קרוביה למאן, והיא עשתה כן. בעל אחותה, רבי יעקב פולק אבי שיטת הפלפול, שנחשב לאחד מגדולי הדור ועמד בראש ישיבה בפראג שם הרביץ תורה לאלפים, הסכים למיאון, והתיר לה להנשא לכל אשר תחפוץ גם בלא קבלת גט.

נגד דעתו של רבי יעקב פולק יצאו במחאה חריפה רבים מגדולי הדור, ביניהם גם אחד מרבותיו של רבי יעקב, הגר"י מרגליות, בעל "סדר הגט", וכן מהר"י מינץ, שפסקו כי יש לקיים את תקנת רבי מנחם ממירזבורק, שלא למאן בזמן הזה. הם אסרו על הממאנת להנשא לאחר בלא גט, ואף הטילו על כך נידוי! רבי יעקב פולק, שהיה "רב גובריה", לא חש לפסיקתם. הוא הוכיח כי התקנה לא התקבלה ואף לפניו היו נוהגים למאן, והשיא את גיסתו בלא להזיקה גט.

לאחר הסערה הגדולה שפרצה (ראה שו"ת מהר"י מינץ סי י"ג), עזב רבי יעקב פולק את פראג, וקבע את מושבו בקראקא שבמדינת פולין. כשלושים וחמש שנה ישב בה והקים שם ישיבה גדולה אשר תרמה רבות להפיכתה של פולין למרכז התורה הגדול באירופה למשך מאות שנים.

מה נפסק להלכה בשאלה זו? מהרש"ל (ביש"ש שם) מביא בקצרה את הפרשה שאירעה בדור שלפניו, ומספר ששמע כי הזיווג השני לא עלה יפה בעקבות הקפדתם של גדולי הדור. לדעתו, אין למאן בזמן הזה כלל, ואף אם מיאנה לא תנשא בלא גט, אלא אם כן הורו לה כך בית דין - אלא שאת בית הדין הזה ראוי להוריד מגדולתו.

"מנהג" אינו יכול להקבע בדבר שאינו מצוי: לעומת זאת, הרמ"א, שהיה מתלמידי תלמידיו של רבי יעקב פולק, כותב במילים קצרות בסוף הסימן הארוך ב"שולחן ערוך" העוסק בהלכות מיאון (אהע"ז סי קנ"ה) שגם בזמן הזה ניתן למאן, "וכן עשה מהר"ר יעקב פולק ז"ל מעשה בימיו". טעמו של הרמ"א, מבאר בעל התניא (בשו"ת שבסוף שו"ע הרב סי כ"ב ע"פ דברי הרמב"ם), כי אין שייך מנהג בדבר שאינו מצוי [נפרט, ב"שב ואל תעשה" עיי"ש], כך שאין לטעון כי "נהגו" שלא למאן (ע"ע "פתחי תשובה" ו"ערוך השולחן" שם). בעל "ערוך השולחן" (סי קנ"ה סעי' נ"ט) תמה על פסקו זה של הרמ"א ומסיים: "וגם בימי חורפי שמעתי שבדור שלפנינו היה איזה מיאון והרעישו חכמי הדור את העולם, ולא ידעתי מה עלתה בזה ועתה בזמנינו, לא נראה ולא נשמע הדבר הזה כלל וכלל".

דף ה/א לא יסור שבט מיהודה

תשובת חכמי ישראל לצוררי היהודים

בגמרתנו מבואר שראשי גלויות בבל אשר התייחסו על שבט יהודה, ינקו את כחם מברכת יעקב אבינו לבנו יהודה (בראשית מט/ע): "לא יסור שבט מיהודה", וכפי שכתב הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ד הל' י"ג): "ראשי גלויות שבבבל במקום מלך הם עומדים, ויש להם לרדות את ישראל בכל מקום ולדון עליהם בין רצו בין לא רצו שנאמר 'לא יסור שבט מיהודה' אלו ראשי גלויות שבבבל". גם המשך הפסוק "ומחוק מבין רגליו", בא לידי ביטוי בכך שנשיאי ארץ ישראל היו משבט יהודה.

אולם, כאשר שני דיינים בלבד יושבים בבית דין, אין מקום להסתפק מאחר שלשניהם דעה אחת. זה הוא בית דין "חצוף", שאינו חש לכבודו... ("זכרון בספר").

ברכות ללומדי הדף היומי

בביהכ"נ חניכי הישיבות - רכסים

לרגל חגיגת סיום הש"ס

במסגרת שיעור הדף היומי הנמסר מידי ערב מפי מגיד השיעור

הרה"ג אהרון בייפוס שליט"א

יה רצון שתזכו להמשיך לקבוע עיתים לתורה מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא

השיעור נוסד: ר"ח אלול תשס"ב

בברכת התורה מאורות הדף היומי

עילוי נשמת

הר"ר יצחק דורמבוס ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ל' בשבט א' דר"ח אדר תשנ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר יהודה אריה מרגלית ז"ל

נלב"ע ד' באדר תרפ"ו

ומרת מרים מרגלית ע"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר יוסף ז"ל

בן הרב יעקב שרביט זצ"ל

נלב"ע ד' באדר תשס"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב ר' שמואל אליעזרי זצ"ל

ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א

והרבנית מרת בת"ה אליעזרי ע"ה

ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל

נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אהרון גדליה הופמן ז"ל

ב"ר חיים יהודה ז"ל נלב"ע ד' באדר תשכ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידינו

הר"ר ישראל פרנס ומשפ' שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת

הר"ר בנימין ברוך המער ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע א' באדר תש"ם

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר יוסף שטרן ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע כ"ט בשבט תשמ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

ניתן להשיג מחדש

ספר
"מאורות הדף היומי"
חלק ז'

על מסכתות סנהדרין, מכות,
שבועות, עבודה זרה והוריות.

מייטב הנידונים ההלכתיים,
האקטואליים והמרתקים,
דף אחר דף, בספר עב כרס,
מבית "מאורות הדף היומי".

ניתן להשיג
בחנויות הספרים המובחרות
ובמוקד "מאורות":
1-700-500-151

נבואת יעקב אבינו לבניו שימשה את הנוצרים צוררי היהודים ככלי ניגוח במשך שנים רבות, בבואם להצביע על "אי דיוקים" בתורתנו הקדושה. כך אנו מוצאים בספרים שונים שאלה שחזרה על עצמה בפולמוסים רבים: הרי הפסוק מבטיח ליהודה שלטון נצחי: "לא יסור שבט מיהודה", איה הוא שלטונו של יהודה? היכן מלכותו?

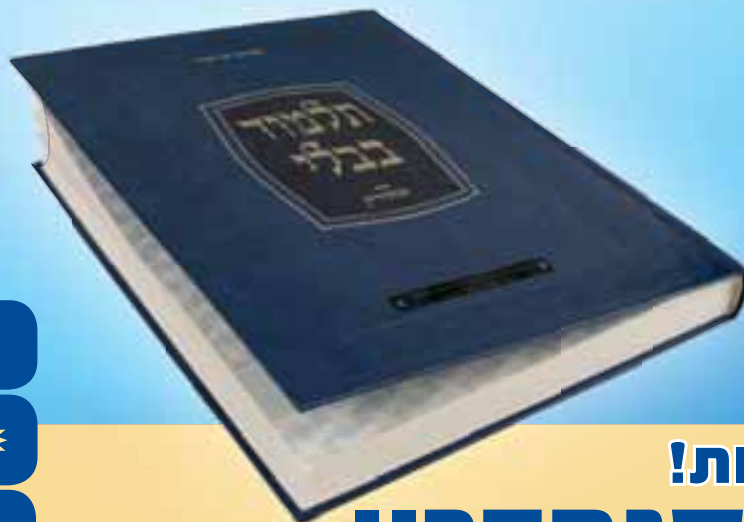
רמב"ן (בראשית מט/ו) בהתייחסו לשאלה זו מצטט את הפסוק (דברים כח/לו) "יולך ה' אתך ואת מלךך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבתך", ומוכיח מכך, כי גם התורה עצמה אינה מוציאה מכלל אפשרות את הפסקת שלטונו של שבט יהודה. לפיכך הוא מפרש את הפסוק "לא יסור שבט מיהודה", כי כל עוד קיימת מלוכה בישראל, יש להעמיד מלך משבט יהודה בלבד, ואין זו, איפוא, הבטחה לרציפות שלטונית לאורך ימים.

אכן, כותב הרמב"ן, אלו שעברו על איסור זה, ומינו מלך שאינו משבט יהודה, נענשו קשות: "וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני. כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצות מישראל. ואף על פי כן נענשו עונש גדול... בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי. והיה ענשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום".

גם הרשב"א מתייחס לשאלה זו (שו"ת הרשב"א ח"ד סי' קפ"ז) וכותב: "ראיתי לכתוב בספר את אשר נתווכח עמי אחד מחכמיהן באותן הדברים". לדבריו, אכן בפסוק טמונה הבטחה כי מלכותו של יהודה נצחית היא. ואילו להפסקת המלוכה בתקופת הגלות, או בתקופות אשר בהן מלכו אחרים שלא משבט יהודה, אין להתייחס אלא כהפסקה זמנית בלבד, שהרי המשך הפסוק הוא "עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים". כלומר: הרי בסופו של דבר יבוא משיח, שהוא מזרע יהודה, וישיב את המלוכה לשבט יהודה, ותשוב לו ירושתו מקדם.

נסיים בעדותו המעניינת של רדב"ז (שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תק"ט) על אודות יסוד שושלת הנגידיים במצרים: "מלך מצרים, הנקרא אצלם חל כלי"פא, נשא בת מלך בגדד, היא בבל, וכשבאה למצרים שאלה על עניין היהודים ואם יש להם מלך או נשיא, ואמר לה המלך אין להם לא מלך ולא נשיא. אמרה לו, והלא במלכות אבי יש ישראלים הרבה, ויש להם נשיא נקרא ריש גלותא, והוא מזרע דוד המלך ע"ה ואבי מתברך בו ועושה לו כבוד גדול לפי שהוא מזרע מלכים ונביאים, ומיד צוה המלך להביא לו משם איש אחד מזרע דוד המלך ע"ה. ושלחו איש נבון וחכם מר פ' מזרע הנשיאים, ומינה אותו לנגיד על כל היהודים אשר בכל מלכותו, ומשם נשתלשל הנגידות במצרים".

מאורות הדף היומי נראה אחרת

**הדפסה בהירה
וחדשה**

**מאורות
ההלכה**

32 ₪ בלבד

ליחידה, בקניה מרוכזת של
10 גמרות ויותר.
המחיר לגמרא בודדת 35 ₪

חדש ממאורות!

מסכת סנהדרין

ללימוד הדף היומי עם הלכה למעשה.

הצטרפו לרבבות לומדי הדף היומי עם "מאורות ההלכה",
הלכות דיינים, סדר סיום התפילה, שליח-ציבוה, קדיש, מנין עשרה וקביעת עיתים לתורה.

לפרטים והזמנות: 1-700-500-151

משרדי מאורות - בני ברק: רח' וגמן 1 (פינת חתם סופר 5)

ירושלים: רח' שרי ישראל 14 טל. 057-3198196 **רנסיים**: רח' הזית 7 טל. 04-9040949